

ויש מי שחידש שבכל הרגלים, אם יש לו בשר שלמים ששחט מערב יום טוב, מחוייב לאכול בלילה משום שמחה [למאן דאמר לא בעינן זביחה בשעת שמחה], ולא נתמעט אלא שאינו חייב לשחוט מאתמול, אבל אם יש לו – מצווה בשמחה (אבני נזר או"ח תכג).

ג. יום טוב ראשון של חג שחל להיות בשבת, לדברי רבין אפשר לשחוט שלמים מאתמול ולאכלם ביום טוב למצות שמחה. ואילו לעולא אין יוצא בהם כאמור. ואמר רב הונא בריה דרב יהודה: משמחו בשעירי הרגלים. ורבא דחה זאת שהרי אי אפשר לצלותם בשבת, ואין שמחה בבשר חי. ועוד, כהנים אוכלים וישראל במה שמחים? אלא אמר רב פפא: משמחו בכסות נקיה וביין ישן.

ד. חגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד (לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר – הרי בוקר שני. ולמאן דאמר חגיגת י"ד לאו דאורייתא, הרי היא ממש קרבן שלמים). ולבן תימא נאכלת ליום ולילה, כפסח.

חגיגת ט"ו נאכלת לשני ימים ולילה אחד (אם נדר או נדבה זבח קרבנו, ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת).

אימורי החגיגה ששהו עד הבוקר הראשון מחוץ למזבח – נפסלו, ודינם בשריפה (ולא ילין חלב חגי עד בקר. רב כהנא דרש מסמיכות עד בקר – ראשית... ורב יוסף הקשה שאין צורך בכך, כי מדברי התנא מבואר שסתם 'בוקר' – בוקר ראשון הוא). ומכאן נלמד לאימורי שאר הקרבנות (תוס').

דפים עא – עב

קל. האם יש חיוב חטאת בשגגות דלהלן?

- א. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו או במחשבת-פסול אחרת.
- ב. שחט שאר זבחים בשבת לשם פסח.
- ג. שחטם לשם קרבנות ציבור.
- ד. שחט בעל מום או בהמת חולין לשם פסח.
- ה. שחט פסח ונמצא בעל מום או טרפה.
- ו. היו לו שני תינוקות למול, אחד בשבת ואחד בערב שבת, ושכח ומל של ערב שבת בשבת.
- ז. מל את שלאחר השבת בשבת.
- ח. נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי.
- ט. בא על אשתו נדה בטעות / יבמתו נדה.
- י. יום טוב ראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים.
- יא. היה אוכל בתרומה או עומד ומקריב, ונודע שהוא בן גרושה.

יב. מהם הכללים העולים מן הסוגיא ב'טועה בדבר מצוה' לענין חיוב חטאת.

א. הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת בשוגג (שסבור מותר לשחוט שלא לשמו, או שכח ששבת היום) – חייב עליו חטאת.

אין חילוק אם שחט לשם דבר האסור או לשם דבר המותר, כגון קרבנות ציבור (תוס').

וכן שחטו שלא לאוכליו, שלא למנויו, לערלים ולטמאים – חייב. לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים – פטור, שהרי הפסח כשר.

ואם טעה וסבר שהוא זבח אחר – באנו לשאלת 'עקירה בטעות', (ומחלוקת החכמים היא במנחות. תוס'); לדעת הסובר אינה עקירה – הפסח כשר ואין כאן חילול שבת. ולדעת הסובר הוי עקירה – חייב.

א. נראה שאפילו לדעת רבי מאיר שפוטר היה רבי יהושע בטועה בדבר מצוה אפילו לא עשה מצוה, אין לפטרו כששחט לשם אחד מן הזבחים, לפי ששינה לדבר האסור, הגם שטעה וסבר שהוא דבר המותר.

כששינה לדבר המותר לשחטו בשבת, לדברי רבי מאיר אליבא דרבי יהושע פטור. ואפילו לדעת סתם משנתנו שאינה כר"מ, כתבו התוס' לפי תירוץ אחד שפטור לרבי יהושע הואיל וניתנה שבת לידחות אצל אותו פסח אילו היה שוחטו לשמו. והרמב"ם בפירוש המשנה אינו סובר כן. (ויש מקום לומר שגם התוס' לא אמרו אלא לפי דעת המקשה, שלכך לא הקשה אילו היינו מעמידים רישא בטועה כי י"ל כסברה הנזכרת, אבל לפי האמת רבי יהושע מחייב בכל אופן כל שלא עשה מצוה. ואולם בתוס' רשב"א ד"ה שחטו צידד חילוק זה לפי האמת). והצל"ח כתב בדעת הרמב"ם שהשוחט זבח לשם קרבנות ציבור, כיון שזמנו בהול פטור הגם שלא עשה מצוה].

ב. הרמב"ם (שגגות ב,יא) פסק עקירה בטעות אינה עקירה.

וכן נראה (שם ב,ח טז; תרומות י,יב) שפסק כרבי מאיר (וכן היא דעת רבי יוסי בסוכה מב.), שטועה בדבר מצוה פטור אפילו לא עשה מצוה. אך דוקא כשזמנו בהול. אבל בלאו הכי חייב.

ב. כל הזבחים ששחטם לשם פסח בשבת ערב הפסח, לדברי רבי אליעזר חייב בכל אופן.

לרבי יהושע, אם אינם ראויים לפסח כגון נקבה או בן שתי שנים; לדברי רבי שמעון, וכן סתמה משנתנו – חייב. ולדברי רבי מאיר פטור. ואפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח, פוטר היה רבי מאיר (מפני שהוא טרוד בהקרבתו כל ימי הפרשתו. רב ביבי בשם רבי אלעזר).

ואם ראויים הם לפסח, פוטר רבי יהושע מפני שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו (ששאר זבחים שנובחו לשם פסח – כשרים חוץ מן החטאת שפטולה שלא לשמה. ואולם לדעת הפוסלים (רבי אליעזר לעיל סב: וכן יוסף בן חונאי ריש זבחים), דינו כטועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, שלת"ק חייב אפילו לרבי יהושע, וכדלהלן).

וכל זה כשטעה וסבר שהוא פסח, לכך פטר רבי יהושע, אבל העוקר אינו 'טועה' וחייב.

א. להלכה אנו נוקטים שאם אינם ראויים חייב ואם ראויים – פטור – כרבי שמעון וכסתם מתניתין אליבא דרבי יהושע.

ב. בתוס' רשב"א מצדד לומר שאם שחט קרבן התמיד לשם פסח, כיון שהוא קרבן ציבור שדוחה שבת והרי ניתנה שבת לידחות אלו אילו היה שוחטו לשמו – פטור. או שמא כיון שלא עלה לשם חובה וצריך להביא תמיד אחר – חייב אפילו לרבי יהושע.

ג. כתבו התוס' (עג: ד"ה לדברי) שלדברי האומר מתעסק בחבורה פטור, הטועה פטור אפילו בשאינם ראויים לאותו זבח מפני ששוחט זבח מסוים וסובר שהוא אחר והריהו 'מתעסק'.

ואין כן דעת הרמב"ם, שנקט (שבת א,יז) מקלקל בחבורה פטור, וא"כ הוא הדין למתעסק בחבורה (ע' כריתות יט:) ואעפ"כ מחייב בשאינם ראויים ששחטם לפסח.

ג. טעה ושחט זבח בסברו שהוא קרבן ציבור; לתנא קמא – חייב בין לרבי אליעזר בין לרבי יהושע (שאף

על פי שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, הואיל ויש לקרבנות ציבור הדוחים שבת קצבה לא היה לו לטעות בדבר ואין זו 'טעות' אלא 'שגגה'. עפ"י רש"י. רבי מאיר פוטר. והעמיד רבי אמי כשקדם ושחט את קרבנות הציבור שכבר אינו טרוד בהקרבנם [ורבי מאיר פוטר אפילו באופן זה], אבל אם עדיין לא שחטם – פוטר היה רבי יהושע. ידע שאינו קרבן ציבור ושחט בשגגה לשם קרבן ציבור כסבור מותר הדבר או סבור שאינו שבת – נראה פשוט שאין זה טועה בדבר מצוה וחייב לדברי הכל (לקוטי הלכות).

ד. שחט בעל מום בשבת לשם פסח – חייב לדברי הכל [ואפילו לרבי מאיר (רבי יוחנן), מפני שבע"מ אינו מתחלף בתם ואין זו טעות סבירה, וגם אינו מוטרד בהקרבנות].

שחט חולין (תמימים) לשם פסח; לתנא קמא חייב ולרבי מאיר פטור (רב נחמן) – משום שעלולים להתחלף זה בזה והריהו טועה בדבר מצוה, ואעפ"י שלא עשה מצוה. שחט עגל חולין לשם פסח, חייב אפילו לרבי מאיר, שהרי אינו מתחלף בו וגם אינו טרוד בו (כ"ג).

ה. שחט ונמצא בעל מום – חייב (שהיה לו לבקרו ואינו אנוס). שחט ונמצא טריפה בסתר – פטור, מפני ששחט ברשות.

א. לפרש"י, טעם הפטור בנמצא טריפה – מפני שהוא אנוס (וכן נקטו מפרשים לעיקר – ע' בחדושי הנצי"ב ובזבח תודה להלן ע"ג).

ואילו התוס' (ע"ג ד"ה שחטו) פרשו עפ"י סוגית הגמרא שהטעם הוא משום טועה בדבר מצוה ואינו פטור אלא לרבי מאיר, אבל לתנא קמא חייב מפני שלא עשה מצוה. ובתוס' רשב"א (שם) צידד לפי תירוץ אחד שאעפ"י שטעם הפטור הוא משום טועה בדבר מצוה, מודה בזה רבי שמעון שאעפ"י שלא עשה מצוה פטור.

ב. לדברי רבי יוסי (ע' סוכה מב. ותוס'; תו"כ נדבה ג, ג ובראב"ד) הביקור ממום מעכב בדיעבד אעפ"י שנמצא תם. ויש מי שכתב להוכיח ממשנתנו שחכמים חולקים וסוברים שרק אם נמצא בעל מום פסול אבל נמצא תם כשור. וכתב עפ"י לשון הרמב"ם שכן הלכה (עפ"י שו"ת תורת חסד כג. ושם יש לדחות הראיה שמדובר כאן שביקר ולא שם לבו למום הלכך נחשב כשוגג מפני שלא ביקר כראוי, אבל מ"מ יש כאן ביקור ולא נפסל בדיעבד אם היה נמצא תם, אלא שמלשון רש"י משמע שלא ביקר כלל).

ו. מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת; רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. ופירש רבי אמי, כשקדם ומל את של ערב שבת בשבת, שעדיין טרוד הוא במילת התינוק של שבת ובשל כך טעה, אבל קדם ומל את של שבת – חייב אף לרבי יהושע.

רבי מאיר אומר (כפירוש דבי רבי ינאי): אם קדם ומל את של שבת בערב שבת, הואיל ולא ניתנה שבת לדחות אצל אדם זה, שהרי לפי האמת אין לו כעת למול שום תינוק בשבת – חייב.

ז. מל את שלאחר השבת בשבת; לתנא קמא חייב בין לרבי אליעזר בין לרבי יהושע מפני שטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה. ולרבי מאיר פוטר היה רבי יהושע. [ודוקא אם ניתנה שבת להדחות, שיש לו תינוק הצריך למולו בשבת, אבל בלאו הכי – חייב. וכן פסק הרמב"ם שגגות ב, ה].

ח. אמר רבי שמעון בן לקיש: נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי (- של בשר קודש, שאכילתו מצוה) ואכלו - חייב. לפי 'איכא דאמרי', רבי יוחנן פוטר בכגון זה אעפ"י שלא עשה מצוה. (וכדעת רבי מאיר, כנוכר).

הרמב"ם (שגגות ב,טז) פסק שחייב חטאת, וכלשון ראשונה שרבי יוחנן אינו חולק על ריש לקיש.

ט. אשתו נדה בעל בטעות - חייב. יבמתו נדה בעל - פטור (רבי יוחנן). והעמידו בגמרא בסמוך לווסתה (כלומר, אינו יודע אם הוא סמוך לווסתה אם לאו. והוא הדין כשאינו יודע אם היא נדה גמורה אם לאו. תוס') והיה לו לשאלה, לכך באשתו אינו נפטר משום 'טועה בדבר מצוה'. אבל ביבמתו, כיון שהוא מתבייש לשאלה הרי הוא טועה בדבר מצוה ופטור.

ושאלו בגמרא על רבי יוחנן כאיזה תנא אמר דבריו, כי לא שמענו פטור בטועה בדבר מצוה אלא כשזמנו בהול.

א. הרמב"ם הביא דברי רבי יוחנן להלכה.

ב. אם יודע שהוא סמוך לווסתה, כתבו התוס' שאפילו ביבמתו חייב. ורק כשאינו יודע אם היא סמוך לווסתה או שאינו יודע אם היא נדה - פטור ביבמתו.

ג. מלשון רש"י (בד"ה אשתו נדה) משמע שמפרש במעוברת דווקא ובסמוך לווסתה, אבל בלאו הכי יש כאן מצוה ופטור לרבי יהושע. והנצי"ב פירש דבריו שזה רק לפי לשון ראשונה אבל ללשון אחרונה שרבי יהושע פוטר אפילו לא עשה מצוה, על כרחנו לחלק בין אשתו ליבמתו שזו היה לו לשאלה וזו לא היה לו לשאלה, ושוב אין חילוק בין מעוברת לשאינה מעוברת. וגם הרמב"ם סתם לחייב באשתו, ומשמע גם בשאינה מעוברת ולא סמוך לווסתה. וכן נראה בתוס' (וע"ע זבח תודה).

י. רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים - פטור, מפני שהוציא ברשות (של מצוה שהיה טרוד בה. רש"י).
[ודוקא אם לא יצא בו ידי חובתו (כגון שהפכו או שהוציאו בכלי), אבל יצא בו ידי חובת נטילה קודם שהוציאו - חייב, ששוב אין כאן טירדה דמצוה. עפ"י סוכה מב.].
מדובר בזמן שלולב היה דוחה את השבת ביום ראשון (מאירי).

יא. היה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה - רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר. וכמה הסברים ניתנו למחלוקתם;

רב ביבי בר אביי פירש בתרומה בערב הפסח שזמנה בהול, ורבי יהושע פוטר משום 'טועה בדבר מצוה'.
הסבר נוסף: הואיל ותרומה נקראת 'עבודה' (עבודת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת), לכך מכשיר רבי יהושע כשם שהוא מכשיר כהן שעבד ונמצא שהוא חלל (משום ברכ' ה' חילו ופעל ידיו תרצה. 'חילו' - חללים שבו).

[מדברי רבי יוחנן נראה שפירש מחלוקתם בכל תרומה, ואף על פי שאין זמנו בהול פטר רבי יהושע משום 'טועה בדבר מצוה'].

הרמב"ם (תרומות י,יב) פסק כרבי יהושע שהאוכל תרומה פטור, אלא שבערב הפסח שזמנו בהול פטור לגמרי, ובשאר ימות השנה - משלם את הקרן בלבד. (על באור שיטתו ע' בשו"ת הרמ"ע מפאנו קה; משנה ראשונה, תוס' אנשי שם תרומות ה,א ומראה הפנים על הירושלמי שם; תות יאיר דד"ה אוקימתא); מנחת חינוך רפ, לה; משאת המלך; בית ישי ו,ב).